

SZÉP GYULA

GONDOLATOK A KOLOZSVÁRI OPERAJÁTSZÁSRÓL

**Kötelességünk
tájékoztatni
a közönségünket arról,
hogy hol tart
a zenekultúra, illetve
hogyan fejlődik.
A közönség ízlését
irányítani kell!**

A kezdetek

■ Kolozsvár nagy államférfiak – Hunyadi Mátyás, Bocskai István – szülővárosa, számos magyar király, fejedelem kedvenc városa és egyben a magyar gazdaság, politika, kultúra és így zenei életünk jelentős helyszíne is minden időben. A reneszánsz és barokk korban a kolozsvári és erdélyi jelentős arisztokrata családok kastélyaiban valóságos művelődési laboratóriumok alakultak ki, ahol számtalan kultúra hatott egymásra. Ezekből a találkozásokból képződött ki egy sajátos műveltség. A festészet, építészet, táncművészet mellett Erdélyben találkozott a nyugat-európai zenei kultúra a keletről hozott hagyományos népzeneinkkel. Ennek köszönhetően született meg Erdély teljesen sajátos népzeneje és műzeneje is.

Kolozsvárról indult 1792-ben a magyar operajátszás, itt alakult meg az első magyar zenekonzervatórium, itt írta meg Ruzitska József az első magyar operát, a *Béla futását*, amelynek itt tartották az ősbemutatóját is, itt kezdődött Erkel Ferenc művészi karrierje. Erkel ekképp emlékszik vissza Kolozsváron töltött éveire: „Ami vagyok, azt mind Kolozsváron töltött éveimnek köszönhetem. Ott műveltem ki magam zongoraművésznak, ott tanultam legtöbbet, ott lelkesítettek, ott kötötték lelkemre a magyar zene felvirágoztatásának ügyét, és ott telt meg szívem a szebbnél szebb

magyar-székely népdalok árjával, melyektől nem tudtam többé szabadulni, s nem is nyugodtam meg addig, míg ki nem öntöttem lelkemből, amit már akkor éreztem, hogy ki kell öntenem.” De ide jött szívesen koncertezni Liszt, Brahms, Bartók is; itt született Veress Sándor, ez volt Ligeti György kedvenc városa, és a sort hosszasan lehetne folytatni.

Alapozás és folytatás

■ A múlt nagyon fontos nekünk, hiszen azonosságtudatunk alapja. A Kolozsvári Magyar Opera létezése óta hangsúlyt fektet mind az egyetemes, mind a magyar, klasszikus vagy kortárs alkotások bemutatására és műsoron tartására: ünnepeltük Mozartot, Verdit, Puccinit, illetve Lisztet, Erkel, Kodályt és Bartókot egyaránt. A nagy zeneszerzők mellett a közelmúltban egyre többet foglalkoztatott azoknak a személyiségeknek az életpályája, akik a magyar, de elsősorban az erdélyi zenés színpad alakításában, fejlődésében játszottak fontos szerepet. Ezért szerveztük meg a Bánffy Miklós Napokat és a Janovics Jenő Napokat is. Kolozsvárott többnyire mindig azokat a műveket játszották, amelyek Velencében, Firenzében vagy éppen a párizsi operaházakban is műsoron voltak. A világ kortárs operái naprakészen a közönség elé kerültek. Az Erkel-operák többségét, a *Bánk bánt*, a *Brankovics Györgyöt* rövid idővel a megírásuk után Kolozsváron is bemutatták. Kivétel a *Hunyadi László*, amelyet 1853-ban külön, csak a bécsi cenzúra jóváhagyásával lehetett előadni. Az irodámban van egy plakát, rajta a bécsi cenzúra pecsétje, miszerint egyetlen alkalommal játszhatják a *Hunyadi Lászlót* Kolozsváron. Janovics Jenő jóvoltából a 20. század első éveiben a Puccini-operák is színpadra kerültek.

A kortárs kritika egyik-másik előadást igencsak elmarasztalta. Ezek az operák minőségi zenekart igényeltek. Ezen a téren akkoriban voltak hiányosságaink, ezért nem véletlen, hogy Seprődi János az egyik *Tosca*-előadás után azt írta, hogy így nem szabad játszani. Puccini mellett magyar zeneszerzőink – Bartók Béla, Kodály Zoltán, Kacsóh Pongrác – színpadi művei is az elsők között kerültek színre Kolozsváron. Az operák és daljátékok mellett az operettekről sem feledkezhetünk meg, operánk elsősorban Johann Strauss és a magyar operettszerzők, így Lehár Ferenc, Kálmán Imre, Jacobi Viktor, Ábrahám Pál és Huszka Jenő műveit játszotta, miközben musical színrevitelével is kísérletezett.

Kortárs operák a repertoárban

■ 1990 után minden évadban programszerűen műsorra tűztünk legalább egy kortárs magyar operát. Ha csak a zeneszerzőket vesszük, Selmeczi György, Vermesy Péter, Vajda János, Lajtha László, Kőműves Lajos, Illés Lajos, Csemiczky Miklós, Fekete Gyula, Gyöngyösi Levente, Farkas Ferenc, de a saját kollégáink közül is a Demény Attila és a Venczel Péter által írt művek is színpadra kerültek. Selmeczi Györgynek négy operáját mutattuk be az elmúlt években. Kötelességünk tájékoztatni a közönségünket arról, hogy hol tart a zenekultúra, illetve hogyan fejlődik. A közönség ízlését irányítani kell!

Azért vannak a zeneakadémiák, hogy fejlesszük, támogassuk az alkotóinkat. Kötelességünk bemutatni legalább a jobban sikerült alkotásokat.

Alkotás és befogadás

■ Hatalmas munka operát írni. Egy fiatal zeneszerző megír egy szimfóniát, egy vonósnégyest vagy kamarazenét. A munka mennyisége viszont tizede sincs az opera megírásához viszonyítva. Elképzelhető, hogy a fiókban marad. Ha persze egy impresszárió felvállalja, vagy egy zeneszerző, karmester, rendező meggyőzi az operaigazgatót, hogy márpedig ez a mű egy remekmű, akkor szerencséje van. Az alatt az idő alatt, míg egy operát megír, lehet, hogy alkot öt szimfóniát, és azt Erdélyben is bemutatathatják, Sepsiszentgyörgyön, Csíkszeredában, Székelyudvarhelyen, Marosvásárhelyen, szinte minden városban. Opera azonban csak Kolozsváron van. Ha minket nem győz meg arról, hogy ez olyan alkotás, amelyért minden mást félreteszünk, akkor nem kerül bemutatásra a műve.

Intézményünk jövője

■ A Kolozsvári Magyar Opera jelenleg igyekszik minden értékes hagyományt képviselni műsorrendjében, legyen az a sajátosan erdélyi magyar hagyaték vagy az európai kultúra szerves része. Ez különben egy elég nehéz kérdés. Annyit talán mondhatok, hogy operánk lényegében soha nem volt olyan szakmai és szervezési színvonalon, mint most. Nem vagyunk nagy opera, de kicsiben mindenünk megvan, egészen kerek az intézmény. Erre a tényre – szerintem – jogunk és kötelességünk jövőt építeni, vagy legalábbis szép jövőről álmodhatunk ez alapján. Sajnos az opera nem olyan műfaj, amit elég lelkesedésből csinálni, de a lelkesedés mindennél fontosabb. A zenés színpad iránti szeretet minket is hordoz, vezet, visz előre. Ugyanakkor munkánkhoz a nagy anyagi erőforrásokra mindig is szükség volt, és szükség lesz. Ilyen értelemben az állami, kormányzati, illetve önkormányzati vagy más stabil pénzforrásnak is léteznie kell, különben nem tudunk működni. Két-százötvenen vagyunk csak a mi operánkban, ennek a nyolcvan százaléka egyetemet végzett művész. Már a havi béreknek a nagysága is elég nagy. Ezenkívül a produkcióknak a színpadra vitele mindig komoly költségeket feltételez. Ezt önellátóan nem lehet finanszírozni, és a világon nincs is olyan opera, amely a bevételekből fedezi a kiadásait. Az az elképzelés, hogy minden városban legyen opera, anyagilag és művészileg megvalósíthatatlan. Így is a minőséget csak a folyamatos és következetes költségvetési segítség garantálhatja. Még nem tartunk ott, hogy ennek a támogatásnak a súlyát jótékony támogatóink mecénáskodva a vállukra vehetnék.